

Legend about the snake

Хиладжы таурæгъ

Предание о змее

Oral text from Isaev M.I. Digorskij dialekt osetinskogo jazyka. Moscow: Nauka, 1966. Recorded from Kibizov Avdakim, Dunta village, 1958.

Устный текст из Исаев М.И. Дигорский диалект осетинского языка. М.: Наука, 1966. Записан со слов Кибизова Авдакима, село Дунта, 1958.

Interlinearized by A.P. Vydrin

Глоссировал А.П. Выдрин

1.1	Мах	тынг бирæ	хæттыты	фегъустан	рагон таурæгъты
	мах	тынг бирæ	хæтт -ыт -ы	фе- гъуст -ан	рагон таурæгъ -т -ы
	мах ₁	тынг бирæ	хæтт -т -ы	фæ- хъус -ан	рагон таурæгъ -т -ы
	we.NOM	very a.lot.of	time PL GEN	PV hear PST.TR.1SG	old legend PL GEN

тыххæй	зæронд	адæмы	хæццæ	бадгæй	
тыххæй	зæронд	адæм -ы	хæццæ	бад -г -æй	
тыххæй ₁	зæронд	адæм -ы	хæццæ ₂	бад ₁ -гæ -æй	
about	old	people GEN	with, together	sit CONV ABL	

Many times we hear old legends sitting with old people.

1.2	Ис	иу	уæхæн	таурæгъ	нæ	фыдæлтæн
	ис	иу	уæхæн	таурæгъ	нæ=	фыдæл -т -æн
	и	иу	уæхæн	таурæгъ	нæ=	фыд -т -æн
	EXST	one	such	legend	POSS.1PL=	father PL DAT

Our fathers (ancestor) have one such legend.

1.3	Устур	дис	фæкæнæн	уыцы	таурæгъ	фехъусгæйæ
	устур	дис	фæ- кæн -æн	уыцы	таурæгъ	фе- хъус -гæ -йæ
	устур	дис	фæ- кæн -æн ₁	уыцы	таурæгъ	фæ- хъус -гæ -æй
	big	amazement	PV do PRS.1PL	that	legend	PV hear CONV ABL

We get surprised when we listen to this legend.

2.1	Таурæгъ æрцыд	Гæлиаты
	таурæгъ æр- цыд	Гæлиат -ы
	таурæгъ æр- цыд	Гæлиат -ы
	legend	PV go.PART.PST Galiat INESS

The legend happened in Galiat.

2.2	Фæллойгæнæг	адæм	сæ	мусмæ	æрæмбырд
	фæллой гæн -æг	адæм	сæ=	мус -мæ	æр- æмбырд
	фæллой кæн -æг	адæм	сæ=	мус -мæ	æр- æмбырд
	work do	PTCP.PRS people	POSS.3PL=	thrashing-floor ALL	PV gathering

кодтой	гъæмп
код -т -ой	гъæмп
кæн -т -ой	гъæмп
do TR PST.TR.3PL	straw

Working people took their straw to the barn.

2.3 Гъæмпы	хурфы	разындис	тынг	устур	хилаг
гъæмп -ы	хурфы	разынд -ис	тынг	устур	хил -аг
гъæмп -ы	хурфы	разын -ис	тынг	устур	хил -аг ₁
straw GEN	inside	be found PST.INTR.3SG	very	big	crawl PTCP.PRS2

ку-иу	базмæлыд	уæд	гъæмпы	рагъ	дæр
ку - =иу	ба- змæлыд -*0	уæд	гъæмп -ы	рагъ	=дæр
ку =иу	ба- змæл -*0 ₂	уæд	гъæмп -ы	рагъ ₁	=дæр
when =ITER	PV move PST.INTR.3SG	then	straw GEN	stack	=PTCL FOC

базмæлыд
ба- змæлыд -*0
ба- змæл -*0 ₂
PV move PST.INTR.3SG

Inside the straw was found a very big snake; when she moved the stack of straw also moved.

2.4 Гæлиаты	цæрджытæ	тынг	стасы	сты	уцы	устур
Гæлиат -ы	цæр -дж -ыт -æ	тынг	с- тас -ы	сты	уцы	устур
Гæлиат -ы	цæр -æг -т -æ ₁	тынг	с- тас ₁ -ы	сты	уцы	устур
Galiat GEN	live PTCP.PRS PL NOM inhabitant	very	PV fear INESS	be.PRS.3PL	that	big

хилагæй	æмæ дзы	тæрсын	дæр	гъудис	-
хил -аг -æй	æмæ =дзы	тæрс -ын	=дæр	гъуд	-ис
хил -аг ₂ -æй	æмæ =дзы	тæрс -ын	=дæр	хъæу	-ис
crawl SUF ABL	and =3SG.ENCL.ABL	fear INF	=PTCL	be.necessary	PST.INTR.3SG FOC

Гæлиаты	фос	гъуццæ	галтæ	фыстæ	цæгъдын
Гæлиат -ы	фос	гъуцц -ыт -æ	гал -т -æ	фыс -т -æ	цæгъд -ын
Гæлиат -ы	фос	хъуг -т -æ ₁	гал -т -æ ₁	фыс -т -æ ₁	цæгъд -ын
Galiat GEN	cattle	cow PL NOM	bull PL NOM	sheep PL NOM	destroy INF

байдыдта
ба- йдыд -т -а
ба- йдай -т -а
PV begin TR PST.TR.3SG

Galiat dwellers were afraid of that big snake, and it deserved to be afraid of: the cattle of Galiat, cows, bulls, sheep, it began to destroy them.

3.1 Гæлиат	сæ	гъæуæй	лидзынмæ	гъавыдысты	фæлæ
Гæлиат	сæ=	гъæу -æй	лидз -ын -мæ	гъавыд -ысты	фæлæ
Гæлиат	сæ=	хъæу -æй	лидз -ын -мæ	хъав -ысты	фæлæ
Galiat	POSS.3PL=	village ABL	run INF ALL	intend PST.INTR.3PL	but

сæ	тас	фенцад	:	хилаг	иу	æхсæв	мусæй	
сæ=	тас	фе- нцад		хил -аг	иу	æхсæв	мус	-æй
сæ=	тас ₁	фæ- æнцад		хил -аг ₁	иу	æхсæв	мус	-æй
POSS.3PL=	fear	PV calm		crawl PTCP.PRS2	one	night	thrashing-floor	ABL

фæлæст	раст	Курдадзи	фæзмæ	.
фæ- лæст	раст		фæз -мæ	
фæ- лæс	раст		фæз -мæ	
PV creep	straight		meadow	ALL

Galiat dwellers wanted to leave from their village, but they relaxed (lit. their fair calmed down): the snake crawled out of the barn and moved to the Kurdadz plain.

3.2 Хиладжы	кой	бæстул	райгъуст	.
хил -адж	-ы	кой бæст -ул	ра- йгъуст	
хил -аг ₁	-ы	кой бæстæ -ыл	ра- хъус	
crawl PTCP.PRS2	GEN	gossip region	SUPER	PV hear

Talks about the snake were heard all over the area.

3.3 Уæд	Уæлладжырæй	рацыд	иу	лæг	,	кæцы	уыд
уæд	Уæлладжыр -æй	ра- цыд -*0	иу	лæг		кæцы	уыд
уæд	Уæлладжыр -æй	ра- цæу -*0 ₂	иу	лæг		кæцы	уыд
then	Alagir	ABL PV go	PST.INTR.3SG	one	man	what	be

къæмынттаг	хæрæфырт	.
къæмынтт -аг	хæрæфырт	
Къæминт -аг ₂	хæрæфырт	
Kamunta	SUF	niece, nephew

Then a man went out from Alagir who was a nephew of someone from Kamunta.

3.4 Уй	цæттæ	уыд	Гæлиаты	фæрвæзын	кæнынмæ	.
уй	цæттæ	уыд	Гæлиат -ы	фæ- рвæз -ын	кæн -ын -мæ	
уый ₁	цæттæ	уыд	Гæлиат -ы	фæ- ирвæз -ын	кæн -ын -мæ	
DemDist.NOM	ready	be	Galiat GEN	PV save.oneself	INF	do INF ALL

He was ready to save Galiat

3.5 Хиладжы	ныхмæ	йæн	уыдис	дыууæ
хил -адж	-ы	ныхмæ =йæн	уыд -ис	дыууæ
хил -аг ₁	-ы	ныхмæ =йæн	уыд -ис	дыууæ
crawl PTCP.PRS2	GEN	against =3SG.ENCL.DAT	be	PST.INTR.3SG
				two

егары	,	бæх	,	æхсаргард	,	ирон	хъримаг	æмæ	маузер	.
егар	-ы	бæх		æхсаргард		ирон	хъримаг	æмæ	маузер	
егар	-ы	бæх		æхсаргард		ирон	хъримаг	æмæ	маузер	
greyhound	GEN	horse		sabre		Ossetian	gun	and	Mauser	

Against the snake he had two greyhounds, horse, sabre, Ossetic gun and Mauser.

3.6	Æрцыд	Гæлиаты	гъæумæ	.
	æр- цыд	Гæлиат -ы	гъæу -мæ	
	æр- цыд	Гæлиат -ы	хъæу -мæ	
	PV go.PART.PST	Galiat GEN	village ALL	

3.7	Гæлиаты	цæрæг	адæм	кувдтой	хуцаумæ	,	цæмæй
	Гæлиат -ы	цæр -æг	адæм	кувд -т -ой	хуцау -мæ		цæмæй
	Гæлиат -ы	цæр -æг	адæм	кув -т -ой	хуыцау -мæ		цæмæй
	Galiat GEN	live PTCP.PRS	people	pray TR PST.TR.3PL	god ALL		in.order.to

лæгæн	мацы	уыдаид	,	скодтой	йын
лæг -æн	ма цы	уыд -айд		с- код -т -ой	=йын
лæг -æн	ма цы	уыд -айд		с- кæн -т -ой	=ын
husband DAT	NEG what	be CNTRF.3SG		PV do TR PST.TR.3PL	=3SG.ENCL.DAT

æртæ	кувæггаджы	,	æмæ	араст	сты	удоны
æртæ кув -æггадж -ы			æмæ а- раст	сты	удон	-ы
æртæ кув -æггаг -ы			æмæ а- раст	сты	уыдон	-ы
three pray DEST GEN			and PV staight	be.PRS.3PL	DemDist.PL.NOM	GEN

хæццæ	уыцы	лæгмæ	.
хæццæ	уыцы	лæг -мæ	
хæццæ ₂	уыцы	лæг -мæ	
with, together	that	husband ALL	

Galiat dwellers prayed God to protect him, made three traditional pies (lit. something used to pray God) and moved with it to that man.

4.1	Уыцы лæг	хиладжы	хæццæ	хæцын
	уыцы лæг хил -адж -ы		хæццæ	хæц -ын
	уыцы лæг хил -аг ₁ -ы		хæццæ ₂	хæц -ын
	that man crawl PTCP.PRS2 GEN		with, together	wage.war INF

байдыдта	бæхы	рагъæй	.
ба- йдыд -т -а	бæх -ы	рагъ -æй	
ба- йдай -т -а	бæх -ы	рагъ ₂ -æй	
PV begin TR PST.TR.3SG	horse GEN	back ABL	

That man started to fight the snake sitting on the horse (lit. from the back of the horse).

4.2	Бæх	бафæллад	,	æрхауд	,
	бæх ба- фæллад -* ₀			æр- хауд -* ₀	
	бæх ба- фæллад ₁ -* ₀ ₂			æр- хау -* ₀ ₂	
	horse PV get.tired PST.INTR.3SG			PV fall PST.INTR.3SG	

фæмард	.
фæ- мард -* ₀	
фæ- мæл -* ₀ ₂	
PV die PST.INTR.3SG	

The horse got tired, fell and died.

4.3 Лæг	рахыст	бæхæй	æмæ	лыстæг	къухтæ	ныккодта
лæг	ра- хыст	бæх -æй	æмæ	лыстæг	къух -т -æ	нык- код -т -а
лæг	ра- хиз	бæх -æй	æмæ	лыстæг	къух -т -æ ₁	ны- кæн -т -а
man	PV climb	horse ABL	and	small	hand PL NOM	PV do TR PST.TR.3SG

хиладжы	уæд	.
хил -адж	-ы	уæд
хил -аг ₁	-ы	уæд
crawl	PTCP.PRS2	GEN then

Then the man dismounted and cut the snake to small pieces.

4.4 Уæлладжыйрон	æрулафон	,	зæгъгæ	,	бахæрон	.
уæлладжыйр -он	æр- улаф -он		зæгъ -гæ		ба- хæр -он	
Уæлладжыр -он ₃	æр- улаф -он ₂		зæгъ -гæ		ба- хæр -он ₂	
Alagir	ADJ	PV rest	SBJV.1SG	say	CONV	PV eat
						SBJV.1SG

The man from Alagir said: Let me rest, let me eat.

4.5 Еци	хæлхъойты	тигъмæ	йæ	егæрттæн
еци	хæлхъой -т -ы	тигъ -мæ	йæ=	егæр -тт -æн
еци	хæлхъой -т -ы	тигъ -мæ	йæ=	егар -т -æн
this	bustle PL INESS	ridge ALL	POSS.3SG=	greyhound PL DAT

радта	фæйнаæ	кувæггаджы	.
рад -т -а	фæйнаæ	кув -æггадж -ы	
ратт -т -а	фæйнаæ	кув -æггаг -ы	
give.PFV	TR	PST.TR.3SG	by, per
			pray DEST GEN

In this bustle he gave a pie to every of the two greyhounds.

4.6 Куддæр	февнæлдтой	хæрынмæ	,	афтæ	дыууæ
куд =дæр	фе- внæлд -т -ой	хæр -ын -мæ		афтæ	дыууæ
куыд ₂ =дæр	фæ- æвнал ₁ -т -ой	хæр -ын -мæ		афтæ	дыууæ
how =PTCL	PV touch	TR	PST.TR.3PL	eat	INF ALL
				so	two

егары	фæмард	.
егар -ы	фæ- мард -*0	
егар -ы	фæ- мæл -*0 ₂	
greyhound	GEN	PV die
		PST.INTR.3SG

The two greyhounds died immediately as they tried the food

4.7 Лæг	дæр	бахордта	кувæггаг	.
лæг =дæр	ба- хорд -т -а		кув -æггаг	
лæг =дæр	ба- хæр -т -а		кув -æггаг	
man =PTCL	PV eat	TR	PST.TR.3SG	pray
				DEST
				FOC

The man also ate the pie

5.1	Гæлиаты	цæрæг	адæн	стыр	кувд	сарæзтой	
	Гæлиат -ы	цæр -æг	адæн	стыр	кувд	с- арæзт -ой	
	Гæлиат -ы	цæр -æг	адæм	стыр	куывд	с- араз -ой	
	Galiat INESS	live PTCP.PRS	people	big	pray.PTCP.PST	PV make PST.TR.3PL	

ды	дæр	ма	уым	ку	уыдаис	!
ды	=дæр	=ма	уым	ку	уыд -аис	
ды	=дæр	=ма	уым	куы ₁	уын ₄ -аис	
you.SG	=PTCL	=yet	DemDist.IN	if	see CNTRF.2SG	
	FOC					

The people living in Galiat made a big party. If only you were there!

5.2	Хилагæн	йæ	туг	цы	зæххыл	фæцыд	
	хил -аг -æн	йæ=	туг	цы	зæхх -ыл	фæ- цыд -*0	
	хил -аг ₂ -æн	йæ=	туг	цы	зæхх -ыл	фæ- цæу -*0 ₂	
	crawl SUF DAT	POSS.3SG=	blood	what	land SUPER	PV go PST.INTR.3SG	

уым	авд	азы	кæрдæг	несзад	
уым	авд	аз -ы	кæрдæг	не с- зад -*0	
уым	авд	аз -ы	кæрдæг	нæ с- зай -*0 ₂	
DemDist.IN	seven	year INESS	grass, herb	NEG PV grow	PST.INTR.3SG

On the place, where the snake sped its blood, the grass didn't grow for seven years.

5.3	Уæлладжыйрон	Къæмынты	хæрæфырт	дæр	фæсад	
	уæлладжыйр -он	Къæмынт -ы	хæрæфырт	=дæр	фæ- сад -*0	
	Уæлладжыр -он ₃	Къæминт -ы	хæрæфырт	=дæр	фæ- сæй -*0 ₂	
	Alagir ADJ	Kamunta GEN	niece, nephew	=PTCL	PV be.sick	PST.INTR.3SG
				FOC		

ну	цалдæр	рæстæджы	бæрц	уæдта	амард	
иу	цал -дæр	рæстæдж -ы	бæрц	уæд =та	а- мард -*0	
иу	цал -дæр ₂	рæстæг -ы	бæрц	уæд =та	а- мæл -*0 ₂	
one	how.many INDEF	time GEN	quantity	then =CONTR	PV die	PST.INTR.3SG

The man from Alagir, the nephew from someone from Kamunta, also was ailing for some time, then died.